

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра логопедії та спеціальних методик

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ПАПОК-ЛЕПБУКІВ
ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ»**

Виконала: студентка
групи KorLs1-M20z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
**Бабинчук Христина
Володимирівна**

Керівник:
Лісова Л.І.,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ЛЕПБУКІВ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	8
1.1. Особливості формування звуковимови у дітей дошкільного віку.....	8
1.2. Дидактичні посібники як засоби формування звуковимови дошкільників.....	16
1.3. Використання інтерактивних папок у формуванні звуковимови дошкільників.....	22
Висновки з розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ЛЕПБУКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЗВУКОВИМОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	38
2.1. Дослідження рівня сформованості звуковимови у дітей 5-го року життя.....	38
2.2. Експериментальна робота із визначення впливу лепбука на формування звуковимови дітей 5-го року життя.....	43
2.3. Аналіз результатів формувального експерименту.....	47
Висновки з розділу 2.....	52
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна дошкільна освіта висуває досить високі вимоги до підготовки дитини до життя, рівня її обізнаності, необхідного для нормального функціонування у соціальному середовищі. Потреба у пізнанні, комунікації та самореалізації спонукають дошкільника до активного засвоєння мови. Оволодіння мовою як засобом специфічно людського спілкування є найвагомим досягненням дошкільного дитинства. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що мова є своєрідним «каналом зв'язку» для передачі інформації з немовних сфер буття, засобом пізнання світу. Тобто мовленнєве виховання забезпечує когнітивно-емоційний розвиток дитини через органічний зв'язок із національним вихованням [2].

Наразі актуальним є питання формування звукової культури мовлення, зокрема фонетичної компетенції у дітей дошкільного віку, що включає в себе оволодіння чіткою вимовою всіх звуків рідної мови і звукосполучень відповідно до орфоепічних норм; розвиток фонематичного слуху для диференціювання фонем; усвідомлення звукового складу рідної мови.

Розглядаючи це питання, слід звернутися до законодавчих та нормативних документів, зокрема, Закону України «Про освіту», Закону України «Про дошкільну освіту», Державної Національної Програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Базового компоненту дошкільної освіти, Національної доктрини розвитку освіти України XXI століття, Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». У змісті даних документів вказано, що вивчення української мови в закладах дошкільної освіти передбачає оволодіння українською мовою як державною на рівні вільного спілкування з іншими дітьми та дорослими у повсякденному житті [2, 42, 47, 48, 49, 50].

Аналіз останніх досліджень щодо питань лінгвістики дитячого мовлення свідчить про те, що процес формування звуковимови залежить від

чіткості сприймання певних фонем, слів, словосполучень та речень (Л. Калмикова, М. Савченко, Є. Соботович, С. Цейтлін) [14, 56, 60, 77]. Проте, мовлення у дітей є вразливою функціональною системою і легко зазнає несприятливих впливів, серед яких, як внутрішні (органічні порушення кори головного мозку, функціональні порушення), так і зовнішні (несприятливе мовне середовище, негативний екологічний вплив, використання гаджетів, телекомунікацій). За даними М. Александровської, в період дошкільного дитинства заміни і змішування звуків становлять 42-50 % порушень мовленнєвого розвитку дітей. Особливості роботи із подолання заміни і змішування звуків у дошкільників вивчали дослідники: В. Бельтюкова, О. Гвоздева, О. Правдіна, В. Тарасун, Т. Чередніченко, М. Шеремет [4, 17, 64, 78, 79].

Вивчення етапів розвитку фонематичних функцій в онтогенезі детально висвітлено в роботах науковців Д. Ельконіна, Р. Лалаєвої, В. Орфінської, Є. Соботович та ін. [13, 22, 23, 24, 61, 62].

Процес формування звуковимови є складним, адже дитині необхідно докласти зусиль, щоб навчитися сприймати звернене до неї мовлення і керувати власними мовленнєвими органами для її відтворення. Сучасні дослідження Н. Гаврилової, Е. Данілавічюте, Ю. Рібцун, М. Савченко, Є. Соботович та інших дають змогу зрозуміти послідовність та взаємозумовленість у формуванні фонематичних процесів дітей в онтогенезі [14, 18, 19, 53, 56, 59].

Питання залежності розвитку процесу вимови звуків від стану сформованості фонематичного сприймання розглянуто у дослідженнях з проблем лінгвістики та психолінгвістики (В. Бельтюков, О. Гвоздев, Д. Ельконін, О. Журова, Р. Левіна, В. Орфінська, Є. Соботович, С. Цейтлін) [4, 17, 22, 34, 35, 37, 58, 77].

Зміст роботи, завдання та методичні прийоми щодо формування вимовної сторони мовлення, які визначені віковими та мовленнєвими особливостями розвитку дітей розкриваються в роботах таких науковців, як

Н. Гаврилова, Г. Каше, О. Мілевська, М. Савченко, Т. Філічова, М. Шеремет [14, 30, 41, 56, 71, 72, 73, 74, 79].

Із сучасних вчених-педагогів на значимості формування і розвитку правильної звуковимови наголошують А. Богуш, К. Крутій, О. Ушакова та ін. [6, 9, 15, 33, 68, 69].

Дослідження Ф. Блехера, А. Бондаренка, Л. Венгера та Є. Тихєвої були присвячені особливостям впливу дидактичних посібників, зокрема ігор та вправ на розвиток дитини. Дослідження вчених довели, що такі дидактичні засоби сприяють мовленнєвому та естетичному розвитку, викликають позитивні емоції, покращують самопочуття і дають змогу набувати досвід через реалізацію практичних вмінь [10, 12, 38, 65]. На зміну традиційному приходить продуктивне навчання, яке спрямоване на розвиток творчих здібностей, і перед педагогами постають завдання пошуку нових нестандартних форм взаємодії з вихованцями. Одним із перспективних методів для формування та закріплення правильної вимови фонем є технологія «лепбук». Інтерактивна папка надає можливість дітям в ігровій формі засвоїти матеріал з певної теми, при цьому поєднуючи різні види діяльності та постійно оновлюючи змістове наповнення посібника.

Таким чином, питання формування правильної звуковимови у дітей дошкільного віку за допомогою інтерактивних папок-лепбуків є на сьогодні актуальним і потребує подальшого вивчення.

Об'єкт дослідження – мовленнєва діяльність дітей середнього дошкільного віку.

Предмет дослідження – інтерактивні папки-лепбуки як засіб формування звуковимови у дітей 5-го року життя.

Мета – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити вплив використання інтерактивних папок-лепбуків як засобу формування звуковимови у дітей дошкільного віку.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з обраної теми;
- 2) описати особливості формування правил фонації у дітей дошкільного віку;
- 3) охарактеризувати особливості використання інтерактивних папок в процесі формування звуковимови;
- 4) дослідити рівень сформованості звуковимови у дітей дошкільного віку;
- 5) розробити та експериментально перевірити методику використання лепбуків в процесі формування звуковимови у дітей дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні: що систематичне і цілеспрямоване використання інтерактивних папок дозволить: підвищувати інтерес дітей до формування правильної звуковимови; розвивати дрібну моторику вихованців під час виготовлення наочного матеріалу для папок, що ефективно вплине на їх мовлення; залучити батьків до спільної роботи з папками.

Методи:

- а) теоретичні: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація; вивчення психолого-педагогічної літератури;
- б) емпіричні: спостереження, педагогічний експеримент, вправи, дидактичні ігри;
- в) методи математичної обробки експериментальних даних.

Практичне значення одержаних результатів: результати дослідження можуть бути використані у практиці роботи логопедів та вихователів ЗДО.

Експериментальна база дослідження. ЗДО № 8, м. Кам'янець-Подільський.

В експерименті брали участь 28 дітей середнього дошкільного віку групи 5 «Барвінок» (ЕГ – 14 дітей, КГ – 14 дітей).

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження

оприлюднювалися на студентській науково-практичній конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та узагальнені у публікації: Бабинчук Х.В. Використання інтерактивних папок у формуванні звуковимови дошкільників / Збірник наукових праць студентів та магістрантів факультету корекційної та соціальної педагогіки і психології / за ред. Н.С. Гаврилової. – Вип. 14. – Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. – С. 11-15.

Структура роботи. Дипломна робота магістра складається із вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел (80 найменувань). Загальний обсяг роботи – 84 сторінки.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного експериментального дослідження було розглянуто теоретичні проблеми з формування вмінь дітей 5-го року життя щодо правильної та чіткої вимови звуків рідної мови. Вивчивши науково-методичну та психолого-педагогічну літературу, ми обґрунтували зміст поняття «звуковимова». Окрім цього визначили у Базовому компоненті дошкільної освіти головні компетенції дітей середнього дошкільного віку щодо мовленнєвого розвитку.

З'ясували особливості формування правил фонації у дітей та визначили, що протягом 5-го року життя діти засвоюють вимову складних звуків таких фонемних груп: свистячі, шиплячі, сонорні. До того ж, процес формування звуковимови передбачає дотримання чотирьох етапів, а саме: підготовчий, етап постановки звуку, етап автоматизації, етап диференціації звуків. Для успішної вимови цих звуків важливим є підбір методів та дидактичних матеріалів для безпосередньої роботи з дошкільниками на занятті на кожному з цих етапів.

Визначили, що одним з ефективних засобів формування звуковимови є дидактичний посібник, який в стислій формі передає зміст навчального матеріалу. До його змісту входить дидактичний матеріал у вигляді картинок, ілюстрацій, таблиць, наборів карток з текстом, цифрами, буквами та малюнками, які можна застосувати на групових чи індивідуальних заняттях в ЗДО та вдома. На думку психологів та педагогів, застосування наочно – дидактичних посібників значно полегшує засвоєння інформації дошкільниками, сприяє формуванню та удосконаленню мовленнєвих умінь та навичок, розширенню уявлень дітей, розвитку пізнавальної діяльності, створює сприятливий емоційний фон для проведення занять з розвитку мовлення.

Розглянули специфіку ефективності інтерактивних папок у мовленнєвій роботі з дошкільниками. Лепбук – це інтерактивна папка, яку

дитина може виготовити самостійного і потім постійно оновлювати та доповнювати матеріал з певної теми. Даний посібник дає змогу дітям в ігровій формі засвоїти необхідний матеріал. В процесі діяльності з дидактичним посібником вихователі мотивують дітей до пізнавальної творчості, створюють умови для самореалізації і самоусвідомлення можливості постійного оновлення та доповнення новим і більш сучасним матеріалом. При цьому дитина граючись – навчається, розвивається мовлення, допитливість, дружелюбність, пізнавальна мотивація, інтелектуальні здібності.

Для перевірки теоретичних припущень нами було проведено експериментальне дослідження щодо ефективності використання лепбуків у формуванні звуковимова дітей 5-го року життя.

На першому етапі експериментального дослідження ми дослідити якісну сформованість вмінь дітей п'ятого року життя щодо правильної вимови звуків рідної мови та розрізнення близьких фонем, а саме трьох основних груп звуків – свистячі, шиплячі та сонорні, формування яких відбувається в цей період. Для діагностики обрали експериментальну методику – мовленнєву картку з картинками «Логопедичне обстеження рівня мовленнєвого розвитку дитини» за А. Король, яка дає можливість визначити наявність чи відсутність порушень мовлення та зробити висновки про стан сформованої звуковимови дітей. Вивчення результатів константувального етапу експерименту показало необхідність проведення додаткової системи роботи, спрямованої на формування вмінь правильної вимови звуків рідної мови.

На другому етапі (формувавальному) експериментального дослідження нами було проведено спільне виготовлення інтерактивних папок – лепбуків для трьох основних груп звуків на теми: «Подорожуємо з Капітошкою», «До лісу за скарбами», «Квіткова країна» і використано їх змістове наповнення для формування чіткої вимови звуків у словах, словосполученнях, реченнях; вміння правильно утримувати язик у заданій позиції; розвитку дрібної та

загальної моторики; голосової функції мовленнєвої системи; темпу і ритму мовлення; виховання слухового контролю за власною вимовою. Ми передбачали, що така робота активізує дітей та сприятиме їх розвитку мовлення, удосконаленню вмінь правильної та чіткої вимови звуків через їх подальше використання в процесі навчання та застосування під час різних режимних моментів протягом дня.

Завдяки проведеній освітній роботі 29 % дітей навчилися чітко вимовляти звуки, над якими ми працювали, та правильно утримувати органи артикуляції у заданій позиції, збагатили словниковий запас, навчилися системно виконувати дії, сформували вміння слухового контролю за власною вимовою.

На основі проведеного дослідження можемо дійти висновку, що в результаті систематичної, цілеспрямованої роботи з використанням лепбуків, у дошкільників зростає рівень зацікавленості до звукової культури рідної мови; розвиваються інтонаційні складові мовлення; тонкі диференційовані рухи пальців руки; здатність до оволодіння правильною вимовою звуків.

З огляду на це, рекомендуємо логопедам закладів дошкільної освіти виготовлення і активне застосування інтерактивних папок - лепбуків, як дидактичних посібників, у вирішенні завдань щодо формування фонематичного слуху та звукової культури рідної мови дітей передшкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабина Г. В. Слоговая структура слова: обследование и формирование у детей с недоразвитием речи: учеб.-метод.пособие. Москва: Книголюб, 2005. 96 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / наук. кер.: А. М. Богуш. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 615 від 22.05.2012 р. «Про затвердження Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція)». Київ: Видавництво, 2012. 28 с.
3. Белоус Е. Н. К проблеме структуры фонематического слуха. Образование и наука, 2009. № 10. С. 122-128.
4. Бельтюков В.И. Об усвоении детьми звуков речи. Москва: Просвещение, 1964. 91 с.
5. Білан О. І.; за заг. ред. Низьковської О. В. Українське дошкільня: програма розвитку дитини дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2017. 256 с.
6. Богуш А. М. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: програма та метод. реком. Київ: ІЗМН, 1997. 112 с.
7. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.
8. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. Київ: «Слово», 2010. 374 с.
9. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: «Слово», 2003. 344 с.
10. Буду добре вимовляти. Корекційно-логопедична робота / Л.І.Шевченко. – Х.: Видавництво «Ранок», 2015. – с.14-19.
11. Выготский Л. С. История развития высших психических функций: в 6 т. Москва: Педагогика, 1983. Т.3.328 с.
12. Выготский Л. С. Мышление и речь: в 6 т. Москва: Педагогика.1982.

Т.2:Проблемы общей психологи, 504 с.

13. Волкова Л. С. Логопедия: издание п'ятое, переработанное и дополненное: учебник. Москва: Владос, 2006. 703 с.

14. Гаврилова Н. С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей: монографія. Кам'янець – Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс». 2011. 200 с.

15. Гавриш Н. В. Методика розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку. Луганськ: Альма-матер, 2004. 131 с.

16. Гавриш Н. В. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання. Дошкільне виховання. 2003. № 7. С. 12-14.

17. Гвоздев А. Н. Вопросы изучения детской речи. СПб.: «Детство-пресс», 2007. 472 с.

18. Данилавичюте Э. А. Диагностика речевой готовности ребенка к усвоению фонетического принципа письма. Методика выявления речевых нарушений у детей и диагностика их готовности к школьному обучению. Київ: Актуальна освіта, 1998. С. 84-91.

19. Данилавичюте Е. А. Диагностика стану сформованості складових мовленнєвої діяльності, що зумовлюють оволодіння навичок читання. Теорія і практика сучасної логопедії. Київ: Актуальна освіта, 2006. № 3. С. 119-136.

20. Дидактичний матеріал. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дидактичний_матеріал.

21. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

22. Эльконин Д. Б. Развитие речи в дошкольном возрасте. Москва: АПН РСФСР, 1958. 115 с.

23. Жинкин Н. И. Интеллект, язык и речь. Нарушение речи у дошкольников/ под. ред. Р. А. Беловой-Давид, Б. М. Гриншпуна. Москва, 1969.

24. Жинкин Н. И. Речь как проводник информации. Москва: Наука, 1982. С. 81-124.

25. Забаровская Ю. И. Методические рекомендации по организации

работы учителя-логопеда в ДОУ. URL: <https://studfile.net/preview/3914682/>

26. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закл. Київ, «Освіта України», 2006. 528 с.

27. Зимняя И. А. Лингвopsихология речевой деятельности. Москва: Московский психолого-социальный институт, Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 432 с.

28. Зимняя И. А. Речевая деятельность и психология речи. Основы теории речевой деятельности. Москва: Наука, 1974. С.64-72.

29. Карапузова Н. Д. Основи педагогічної ергономіки: навч. посіб. для вузів. Київ: Академвидав, 2012. 192 с.

30. Каше Г. А. Подготовка к школе детей с недостатками речи. Москва, 1985.

31. Крутій К. Л. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма. Запоріжжя: ЛПС.ЛТ, 2016. 50 с.

32. Крутій К. Л. Лепбук як дослідницький проект дошкільників. URL: <http://ukrdeti.com/lepbuk-yak-doslidnickij-proekt-doshkilnika>

33. Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища (теоретичні засади і практична реалізація). Запоріжжя: ЛПС, 2001. 203 с.

34. Левина Р. Е. Нарушения речи и письма у детей: Избранные труды / Ред. Сост. Г. В. Чиркина, П.Б.Шошин. Москва: Аркти, 2005. 221 с.

35. Леонтьев А. А. Язык, речь, речевая деятельность. Москва: Просвещение, 1969. 214 с.

36. Леонтьев А. А. Исследования детской речи. Основы теории речевой деятельности. Москва: Просвещение, 1974. 368 с.

37. Лепская Н. И. Язык ребенка (онтогенез речевой коммуникации). Москва: Наука, 1997. 151 с.

38. Малярчук А. Я. Розвиток усного та писемного мовлення молодших школярів. Київ: Літера ЛТД, 2008.

39. Мойсеюк Н. Є. Методи навчання. Педагогіка: навч. посіб. Вінниця, 1998. С. 201-210.

40. Медіна Джон. Правила розвитку мозку дитини. як виховувати розумну та щасливу дитину від народження до п'яти. пер. з англ. Т. Рабчак. 4-те вид. Київ: Наш формат, 2018. 320 с.

41. Мілевська О. П. Вивчення фонетичних умінь у молодших школярів із загальним недорозвиненням мовлення. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Ncnpri_019_2014_27_28.pdf

42. Національна доктрина розвитку освіти в Україні XXI століття: Наказ Президента України від 17.04.02 р. № 347/2002. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.

43. Новосолова С. Л. Дидактические игры и занятия с детьми раннего возраста: пособ. Для воспитателей дет.садов. Москва: Просвещение, узд. 4-е, испр. 1985. 156 с.

44. Огнев`юк В. О. Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.

45. Пехота О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / А. З. Кіктенко, О. М. Любарська, О. М. Пехота. – Київ: А.С.К., 2003. 255 с.

46. Пляцок А. Використання технології «лепбук» в роботі з дошкільниками. Навч.-метод. посіб. / А. Пляцок, В. Олійник. Вінниця: КУ «ММК», 2017. 45с.

47. Про дошкільну освіту. Закон України № 2628-III від 11.07.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>

48. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України № 2704 – VIII ВІД 25.04.2019 Р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2704-19>

49. Про освіту. Закон України № 2145-VIII від 05.09.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

50. Про Державну національну програму «Освіта» (Україна XXI століття). Постанова Кабінету Міністрів України № 896 від 03.11.1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF>

51. Ринчовська Т., Соломонюк С. Створюємо лепбуки для опанування

ідей сталого розвитку. Вихователь – методист дошкільного закладу. 2017. № 8. С. 46-52.

52. Рібцун Ю. В. Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення: прог.-метод. комп. Київ: Кафедра, 2013. 283 с.

53. Рібцун Ю. В. Методичні рекомендації щодо формування фонетико-фонематичної складової експресивного мовлення молодших дошкільників із ЗНМ. Український логопедичний вісник. № 1. 2010. С. 72-81.

54. Рібцун Ю. В. Формування фонологічного компоненту мовленнєвої діяльності у дітей за умов нормального та порушеного онтогенезу. Наук. часопис ім. М. П. Драгоманова: зб. наук. пр. 20120 № 22. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. С. 219-222.

55. Рібцун Ю. В. Щоб малюк заговорив. Дошкільне виховання. 2011. № 4. С. 24-26.

56. Савченко М. А. Методика виправлення вад фонем у дітей. Тернопіль, 2011. 160 с.

57. Світ дитинства: комплексна освітня програма для дошкільних закладів/ упор.: О. М. Байєр, Л. В. Батліна, А. М. Богуш та ін.; наук. керівник акад.. А. М. Богуш; за заг. ред. Л. В. Батліної. Тернопіль: Мандрівець, 2015. 200 с.

58. Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку. Дефектологія. 2003. № 2. С. 2-11.

59. Соботович Є. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. Київ: Актуальна освіта, 1995. 203 с.

60. Соботович Є. Ф. Психолінгвістична періодизація мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Теорія і практика сучасної логопедії: Зб. наук. праць. № 1. Київ: Актуальна освіта, 2004. С. 7-34.

61. Соботович Є. Ф. Психолінгвістическая структура речевой деятельности и механизмы ее формирования. Киев: ИЗМН, 1997. 44 с.

62. Соботович Є. Ф. Содержание логопедической работы по устранению нарушений звукопроизношения у детей дошкольного возраста. Теорія та практика сучасної логопедії: Зб. наукових праць: Вип.3. Київ: Актуальна освіта, 2007.

63. Сохин Ф. А. Развитие речи детей дошкольного возраста. Москва: Просвещение, 1979. 223 с.

64. Тарасун В. В. Логодидактика. Київ: «Каравела», 2004. 348 с.

65. Тихеева Е. И. Развитие речи детей. Москва: Просвещение, 1981. 216 с.

66. Тищенко В. В. Ієрархія фонематичних процесів в онтогенезі дитячого мовлення. Теорія та практика сучасної логопедії: зб. наукових праць: Вип.4. Київ: Актуальна освіта, 2007.

67. Тоцька Н. І. Фонетика. Дидактичний матеріал з української мови. Київ: Освіта, 1998. 69 с.

68. Ушакова О. С. Развитие речи дошкольника. Москва: Изд-во института психотерапии, 2011. 237 с.

69. Ушакова О. С., Струнина Е. М. Методика развития речи детей дошкольного возраста: учеб.-метод. пособ. для воспитателей дошк.учер. Москва: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2009. 228 с.

70. Флерина Е. А. Рассказывание в дошкольной практике. Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2009. С. 18.

71. Филичева Т. Б. Воспитание и обучение детей дошкольного возраста с общин недоразвитием речи: прог.-метод. реком. Москва: ООО «Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС», 2003. 480 с.

72. Филичева Т. Б., Чевелева Н. А., Чиркина Г. В. Нарушения речи у детей. Москва: Профессиональное образование, 1993. 232 с.

73. Филичева Т. Б., Чиркина Г. В., Туманова Т. В. Воспитание и обучение детей дошкольного возраста с общин недоразвитием речи: прог.-

метод.реком. Москва: Дрофа, 2009. 189 с.

74. Филичева Т. Б., Чиркина Г. В., Туманова Т. В. Коррекция нарушений речи. Программы для дошкольных образовательных учреждений компенсирующего вида для детей с нарушениями речи. Москва: Просвещение, 2010. 271 с.

75. Фомичева М. Ф. Воспитание у детей правильного звукопроизношения: Практикум по логопеди: учеб. пособ. для учащихся пед. уч. Москва: Просвещение, 1989. С. 6-20.

76. Хоменко С. О. Основні вимоги до підбору наочно-дидактичного матеріалу при логопедичній роботі з дітьми раннього віку. URL: [file:///C:/Users/1/Downloads/Nchnpu_019_2015_29_24%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/1/Downloads/Nchnpu_019_2015_29_24%20(2).pdf)

77. Цейтлин С. Н. Язык и ребенок. Лингвистика детской речи. Москва: Просвещение, 2003. 240 с.

78. Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ): навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. С.81-97.

79. Шеремет М. К. Логопедия: підручник, вид. 5-те. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.

80. Я у світі: програма розвитку дитини дошкільного віку (нова редакція). У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи років)/ О. П. Аксьонова, А. М. Аніщук, Л. В. Артемова; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ: ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.